

пропаганди та радянської дійсності 1930-х років побудована також картина «Королева пшениці».

З-поміж середньої генерації мистців, зацікавлених темою Голодомору, привертає увагу Ліда Боднар-Балагутрак, що народилася 1956 року в Америці й нині працює в Г'юстоні (Техас). Ліда Боднар-Балагутрак створила серію картин-колажів на тему Голодомору, яку виставляла в г'юстонських галереях. У композиціях вона часто використовує християнську іконографію і світлини, опубліковані в книжці Роберта Конквеста «Жнива скорботи». В картині «Інше Розп'яття» (1993) мисткиня використовує хрест

італійського майстра з Арцео, але замість розп'ятого Ісуса подає фотокопію фотографії реальних жертв голоду. В одній із ранніх картин «Сатана кругом нас, танцює» (1991) мисткиня зображає макабричну сцену: посередині оповита чорним постать на купі трупів, серед закривавленого простору, заповненого сатанинськими летючими потворами.

У серії праць «Інший рід ікон» Боднар-Балагутрак використовує формат ікони. Скажімо, в картині мішаною технікою «Інший Рід Ікони ч. 18» традиційну Богоматір з Ісусом заступає фотокопія документальної фотографії реальної

матері з дитиною, що постраждала від голоду. Використовуючи засоби постмодерністських запозичень традиційної християнської символіки та української іконографії, копій сучасних документів і техніки колажу, Боднар-Балагутрак успішно й плідно відтворює образ Голодомору та водночас ідентифікує себе з українським народом.

Як бачимо, зображення Голодомору в живописі та скульптурі поза межами України було спорадичне і нечисленне. За малими винятками це була реакція поодиноких мистців на акції, які проводила українська громада в різних країнах поселення. Різноманітність

стилів та інтерпретацій відзеркалює зацікавленість поодиноких мистців і напрямків цього часу. Більшість мистців підходили до теми творчо та радше не відтворювали ілюстративні образи, а експресивно передавали тему мистецькими засобами. Віктор Цимбал і Ліда Боднар-Балагутрак, як раніше Казимир Малевич, а потім Василь Перевальський, автор пам'ятника Голодомору в Києві, та Роман Романишин зі Львова, зуміли трансформувати апокаліптичну тему Голодомору 1932–1933 років, використовуючи християнську іконографію, і піднести цю тему до духовного рівня і образів вселюдських трагедій.

Пам'яті Анатолія Перепаді

11 червня 2008 року ми прощалися з Анатолієм Перепадею. Трагічно загинув великий письменник, великий перекладач французької та італійської літератури, який подарував українському читачеві тисячі й тисячі сторінок Пруста, Камю, Монтеґа, Екзюпері, Бальзака, Кльоделя, Рабле, Жарі, Паскаля, Моріака, Маківелі, Петрарки... Не знаю, чи є ще хтось, хто транслював би французьку літературу в іншу мову в таких масштабах, як це робив Анатоль Перепада. Французький орден «Академічні пальми» став визнанням того масштабу.

Важко навіть уявити, що все це зробила одна людина. І як зробила! То був велетень українського перекладу – поруч із Миколою Лукашем та Євгеном Поповичем, Маром Пінчевським і Михайлом Москаленком... Недарма переклад «Дон Кіхота», що його не встиг завершити Микола Лукаш, закінчив саме Анатоль Перепада. Почитайте цей текст, їхній спільний подарунок українському читачеві: один геній продовжив іншого, дослухаючись до музики побратима.

Пам'ятаю, як на обговоренні у Французькому культурному центрі перекладу Монтеневих «Проб» якийсь дбайливець, заклопотаний словниковою чистотою мови (звісно, за радянськими чи пострадянськими наративами) домагався від пана Анатолія відповіді: якими словниками він користується? Перепада відповів, що перечитує Шевченка та Франка, Лесю Українку та Коцюбинського, і кращих зразків української мови не знає. Сучасні перекладачі, я певен, додадуть до цього списку й Анатолія Перепаду. Про мову його та Миколи Лукаша Євген Сверстюк сказав так: «Ми розуміли, що їхні тексти і стануть розвитком словників української мови». І не зайвим буде знову нагадати: підрадянські перекладачі – то були більше, ніж перекладачі; завдяки їм світове письменство говорило мовою українських письменників, чий голос нещадно душила цензура.

Анатоль Перепада належав до когорти шістдесятників-дисидентів – тих, хто за темних часів історії забезпечив тяглість української ліберальної культури. Він поширював самвидав і допомагав засудженим, не йшов на моральні компроміси із владою, зберігаючи людську гідність.

Анатоль Перепада
(23 серпня 1935 – 9 червня 2008)

Я певен, що про це ще розкажуть у спогадах його друзі.

Я і мої колеги у видавництві «Дух і Літера» мали щастя співпрацювати з паном Анатолієм в останні роки, аж до його трагічної смерті. «Мені добре з вами працювати», – казав він, пропонуючи нові й нові переклади. І ми раділи з того, усвідомлюючи, хто з нами поруч. Тексти, які нам приносив Анатоль Перепада, були досконало опрацьовані. Не пам'ятаю випадку,

щоби він порушив строки угоди: для нього це було неприпустимо.

Останнім зобов'язанням Анатолія Перепади перед українською культурою, яке він встиг виконати, став переклад Паскалевих «Думок». Сподіваюся, восени ця книжка дістанеться до читача.

Він був одним із наймолодших – за духом, найоптимістичніших наших авторів. Як він тішився з доброї верстки чи вдалого дизайну книжки! Він радів життю, і це відчувалося в усьому: у відкритій, ніби в дитині, посмішці, доброзичливих діалогах, увазі до думок колег...

Та, мабуть, найбільше він радів із того, що перекладав-писав тексти великої літератури, і стільки ще хотів перекласти й написати...

Ми часто чуємо розмови про європейський шлях сучасної української культури і так мало маємо будівничих цієї дороги. Один із них, один із найбільших і найталановитіших європейців української культури, Анатоль Перепада, на жаль, передчасно закінчив свій земний шлях. Нам залишилися ім'я і тексти, і вони залишаться назавжди.

Леонід Фінберг

Мирон Петровський

БІОБІБЛІОГРАФІЯ

Мирон Петровський Біобібліографія

Составитель Юлия Веретенникова
Под редакцией Степана Захаркина
и Андрея Пучкова
Киев: Издательский дом А+С, 2007

Поява біобібліографічного довідника, виданого до 75-ліття Мирона Петровського, дає підстави з більшою надією дивитися на стан цілої біобібліографічної галузі, який зазвичай оптимізму не навіює. Тим часом висловлена в коротенькій видавничій передмові думка про те, що

такого роду «-знавча» література насправді може бути захопливо цікавою для читання, парадоксальною є лише на перший погляд: хто має «ключ» або «код», може відчитати заховану в бібліографічних «позиціях» живу історію книжок, ідей, людей. Історія Мирона Петровського, викладена у такій спосіб, ще й у супроводі його власних біографічних зізнань і роздумів, звучить елегантно та життєствердно водночас. Це історія літератора, який, потрапивши в несприятливі обставини повоєнного культурного життя, уникнув спокусу, які вимагали зректися права залишитися собою. Ті «внутрішні емігранти» радянської доби не лише оскаржили її самим фактом свого «тихого бунту»: в кінцевому рахунку не можна применити їхньої заслуги в тому, що Система врешті таки впала.

Літератор, котрий ніколи, за словом колишньої киянки Юнії Моріц, «не писав так, щоб краще їсти», жив ніби у хащах усіляких заборон та неможливостей – і водночас міг тішитися несправедливою свободою. Адже він міг формувати власне коло зацікавлених справді на свій розсуд, незалежно ні від кого, ні від чого. Якщо тільки не високою була ціна тієї свободи: опинитися в «тих самах» списках, що позбавляють можливості прорватися

у друк, навіть ненароком, через чийсь недовгляд... Але зате «екстериторіальний» літератор, ніби отой знаменитий Кіплінгів кіт, що «гуляв, як сам собі знав», не лише писав, а навіть і читав тільки те, що сам собі вподобав. Серед героїв і тем Мирона Петровського – Корній Чуковський, Самуїл Маршак, Михайл Булгаков, Александр Грін, Анатолій Вертинський, Владімір Набоков, Януш Корчак, Максим Рильський, Олександр Дейч, Ніколай Дубов... Фільм Параджанова «Тіні забутих предків»; унікальна творчість Марії Приймаченко; Київ як феномен культури, як міт – але також і як беззахисне поле діяльності новітніх забудовників; культурологія російського романсу з його достоту незліченною аудиторією... В українській літературі Петровський не просто зорієнтований: у полі його уваги опинялися явища, справжній сенс яких для інших відкривався значно пізніше або так і залишався закритим; за прикладами нехай будуть рецензії на єдину прижиттєву книжку Василя Соботівича або першу збірку, вже посмертну, Леоніда Кисельова.

Знавець дитячої літератури й автор визнаних праць про її корифеїв Мирон Петровський просто не міг не збудувати ідилічний спокій на цій далекі не нейтральній

території. Тож часто навіть безневинна рецензія чи огляд спричиняли чергову бурю, а репутація порушника спокою і навіть скандаліста зовсім не сприяла тому, щоб в редакціях Петровському квапилися розчиняти двері й розкривати обійми. Втім, і «організованим» до автора годі було застосувати: як той раксамітник, він був сам собі і дирекція, і профком. Це аж ніяк не додавало певності в завтрашньому дні, так зате й не змушувало виправлятися та переживуватися.

«Перебудова» скасувала цензуру й ієрархічність заідеологізованого літературного життя, з'явилася сила-силенна нових видань, де Петровського могли друкувати і де його нарахіт належно цінували – шоправда, аж ніяк не у грошовому вираженні: такі настали часи. Та все ж овиди змінилися, хай навіть не в усьому так, як того хотілося. І з'ясувалося, що нові часи принесли не лише нову риторіку, а й нову кон'юнктуру та нові спокуси. Але це вже інша історія, а головне, з іншими героями: герої цієї біобібліографії, як завжди, залишається собою.

Елеонора Соловей